

BÖCSKEI BALÁZS: ELŐVÁLASZTÁS ÉS A VERSENYKÉPES JELÖLTEK. A 2014-ES PÁRTKÖZI KOORDINÁCIÓ LEHETSÉGES „INTÉZMÉNYES” KORREKCIÓJA

A magyarországi – ellenzéki – előválasztás melletti egyik legkézenfekvőbb érvelésnek a 2013-2014-es pártközi koordináció ismertetése vagy az arra vonatkozó történések felidézése bizonyulna. Ez azonban a már ismert elemzési keret lenne, így az alábbiakban a 2014-es országgyűlési választási eredményt egy olyan elemzési fókuszról vizsgálnám meg, amellyel az érintettek sem számoltak eléggé. Jelen esetben tehát a korábbi jelölt-kiválasztási eljárás kevésbé hangsúlyozott és így figyelmen kívül hagyott szempontjainak 2014-es példán történő vizsgálatára helyeztem a hangsúlyt, továbbá egy-egy aktuális ellenérvre való reagálásra.

A reflexióban kevésbé a demokratikus deficit orvoslására vagy éppen az előválasztás, mint társadalmi beágyazottságot teremtő eszközre összpontosítok, hanem annak megvilágítására, hogy a 2010 utáni politikai környezetben és feltételek közepette a 2014-eshez hasonló pártközi koordináció, úgymint a pártérdekek által érvényesített jelölt-kiválasztási mechanizmusok, kevésbé képesek számolni az országos hangulattal vagy a lokális specifikumokkal – vagy előbbiek helyi viszonyokba történő becsatornázásával –, amelyek számbavétele viszont feltételei a győzelmeknek. Jelöltje lehet előválasztás nélkül is a baloldali-liberális ellenzéknek, de támogatott és erős választói felhatalmazással bíró képviselő-jelöltekhez a tömegek bölcsességére is szükséges lehet.

Jelenségek és kudarcok, amelyek előválasztás nélkül megismétlődhetnek

Konszenzus volt abban, hogy 2010-et követően a politikai környezet és választói magatartás együttesen is nagy változáson mentek keresztül: a kritikus választás (Papp – Róbert 2012) által előállt pártpolitikai tér, az egyes pártokra adott szavazatok motivációinak és a pártok szavazótáborainak változása (Enyedi – Fábrián – Tardos 2014), a 2010-ben még monolit, majd a DK megalakulását kezdődően heterogén baloldal egyes szereplőinek, pártjainak 2013 őszi népszerűsége (Medián 2013), a 2010 előtti helyzethez – a választási rendszer reformja ellenére is –, a korábbiaktól eltérő, több szempontot mérlegelő gondolkodást tett (volna) szükségessé – természetesen a kormányváltás érdekében.

Az országos és lokális nyilvánosság erőteljes kormányzati befolyásolásával jelentősen átalakult a politikusi reprezentáció lehetősége is. Emellett inkább több mint kevesebb helyen szabad szemmel is látható volt, hogy a kormánypárti polgármesterek, regionális tanács-elnökök, Fidesz-KDNP-s országgyűlési képviselők évek óta aktív választókerületi életet szerveztek meg.

A Fidesz-KDNP jelöltjei 2014-ben jelentős részben inkumbens pozícióban voltak (Dobos – Kurtág – Várnagy 2015), bár mindez nem független attól, hogy 2010-2014 között az ellenzékiek a mandátumoknak csak kevesebb, mint egyharmadát birtokolták. Míg a Kormányváltók végleges indulói hónapokkal a választás előtt dőltek el, addig a Fidesz-KDNP egy versengés nélküli, centralizált döntéshozatalai eljárással már jóval korábban eldöntötte és építette jelöltjeit. 2010-

2014 közötti polgármesterei kettő kivételével az országos politikát választották, s ez a helyi beágyazottság is egészen más indulási versenyhelyzetet feltételezett.

Ilyen alaphelyzetben jelentős, de távolról sem teljes tudással bírnak például azok az adatbázisok, amelyeket a választások előtt a pártok háttérstábjai állítanak össze az egyes választókerületeket illetően. Az esetek egy részében a 2002-2010-es adatok tükrében hiába kerül „billegő”, „nyerhető” vagy „vesztes” besorolásra egy-egy választókerület – immáron az új határok figyelembevételével –, továbbá hiába van tudás azt illetően, hogy az egyes szavazókörök lakói (utcák, városrészek) hogyan szavaztak korábban, hol kell(het) a korábbi adatok tükrében erőteljesebben mobilizálni, aktívabban kampányolni, stb., a fenti mikroszintű – azaz aktív többéves és folyamatos kormánypárti helyi kommunikáció, a központi kormányzati üzenetek rendszeres lokalizálása – és makroszintű jellemzőkről – például a (posztószödi) baloldal általános politikai és elismerési válsága – az adatbázisok értelemszerűen nem tudtak számot adni. Ennek következtében is érthette váratlanként a Kormányváltókat, hogy számos billegő választókerületben vagy biztosra (győztesre) vett esetben súlyos vagy jelentős vereséget szenvedtek jelöltjeik. Ez utóbbi természetesen nem csak a fentiekkel magyarázható, hiszen a részlegesen kidolgozott kampánystratégia, és csak a darabjaiban megvalósított tervek (Sebők 2014: 36-39) éppúgy hozzájárultak a helyi és általános vereségekhez, mint a külső környezet, a szervezeti kudarcok, a politikai vezetői teljesítmények vagy a stratégiai hibák (Böcskei 2014). Mindenesetre közelről nézve a választás napját megelőzően is tapasztalni lehetett, hogy a választókerületben szavazó, ellenzéki preferenciával bírók legkisebb közös többszörös jelöltjei helyett induló, és a pártközi koalíció eredményeként megszülető ejtőernyős – érdemi helyi ismertséggel vagy beágyazottsággal nem bíró – jelölteknek aligha sikerül például billegő kerületeket a Kormányváltók javára fordítani. Emellett olyan biztosnak tűnő választókerületeket is elveszített a baloldali-liberális szövetség, mint a szigetszentmiklósi körzet a múlt alapján minden tekintetben esélyesnek gondolt Kuncze Gáborral (DK) vagy a XXII. kerület Somfai Ágnes (Együtt-PM) esetében.

Az előválasztás melletti egyelőre kevésbé közvetlen érvelésemet egy további elemzési keret beemelésével folytatnám. **Bár a pártlistás szavazatok a választási rendszerben csak országos összesítésben eredményeznek mandátumot, egyéni választókerületi bontásban lehetővé tesznek olyan elemzéseket, amelyek azt vizsgálják, hogy az adott körzetben az egyéni jelölt, vagy a pártlista volt-e a húzóerő.** Amennyiben az egyéni jelölt érdemben több voksot kapott, mint az őt jelölő pártlista egy választókerületben, az azt jelenti, hogy más pártok szavazóit is meg tudta szólítani – amennyiben viszont kevesebbet, az azt, hogy még a saját táborából sem mindenki szavazott rá.

Ha a „kormányváltó együttműködés” közös lista egyéni és listás 2014-es eredményeit hasonlítjuk össze a 106 választókörzetben, akkor a következő tendencia rajzolódik ki: az országosan ismert politikusok jó része valamivel jobban szerepelt, ám ismertségük önmagában minimális jelentőséggel bírt. Vegyes képet kapunk akkor is, ha jelölő pártonként végezzük el az összevetést: legtöbb jelöltet adó szocialisták tudhatják soraikban a legsikeresebb jelöltek közül az „éllovas” Hiszékeny Dezsőt, a második Fehér Lászlót (sárvári körzet), a 28 rivális jelölttel szemben is kiemelkedő Nagy Attilát (Szigetvár), ám az utolsó 10 jelölt közül is nyolcat a szocialisták állítottak csatasorba. A DK-ból érdemben csak Kuncze és Oláh Lajos hoztak egyéni pluszszavazatokat (igaz, utóbbinak csak négy riválisa volt), ám a DK jelöltjeinek többsége a rangsor második felében található. A fenti rangsorban az Együtt-PM jelöltjei szerepeltek a legjobban: az első harmincban tizenkettő, az utolsó harmincban

viszont csak kettő jelöltjük akadt. Helmecczy László kivételével a jól teljesítő jelöltjeik mind újak voltak az adott választóközvetben, vagy ismertségüket (Karácsony Gergely, Szelényi Zsuzsanna, Teket Melinda, Szabó Rebeka, Scheiring Gábor) vagy helyi beágyazottságukat (Somfai Ágnes, Bátyai Edina, Szegedi István, Tigelmann Péter) tudták kamatoztatni (további részletek IDEA 2014).

Ez utóbbi összeállítással azt kívántam illusztrálni, hogy számos esetben nem a szervezetek előlétele, vélt vagy valós szervezeti ereje, reprezentációja vetíti előre a lehető legeredményesebb szereplést. A 2018-as helyzetben a fenti tudásokra is szükség lehet a jelöltkiválasztás módjának meghatározásakor.

A fentiek mellett a 2014-es pártközi koordinációnak a kudarcra minden szereplőt amortizált, az összefogás-diskurzusa, majd eljárása olyan teher lett, amelynek eleve a versenyképességet növelő másik megoldás felé kellene mutatnia. Az elutasítottságra vonatkozó adatokat böngészve könnyen juthatunk arra az eredményre, hogy egy előválasztás – azaz a helyben eséllyel a leginkább támogatott jelölt kiválasztása – nélküli helyzetben a bizonytalan szavazók legszélesebb körének lefedésére aligha mutatható a 2014-es „kiválasztási” folyamat megoldásnak.

A 2010-es fideszes feladvány, a kör négyszögesítése 2018-ra is fennmarad, azaz a saját pártérdekek hátrarendelésének szükségessége a bizonytalan kimenetelű együttműködéssel szemben. Ennek ellenére a fentiek mellett egy előválasztással további 2014-es hibát is kezelni lehet. Ezek közé tartozik egy tervszerűen lefolytatott előválasztással az induló megfelelő időben történő kijelölése. Míg ugyanis 2014 januárjában a Fidesz már javában dolgozta a választókerületeket, addig a baloldal érdemi – számos esetben ejtőernyős – kampánya később kezdődött, a Kormányváltók folyamatos időzavarban voltak.

Előválasztás nélkül esélyes, hogy 2017-ben is egy elhúzódo egyeztetési folyamatra számíthatunk, amelynek eredményeképpen nem csak esélye áll fenn, hogy a bár az indulási pozíciók extrém mértékben kerülnek egyenlőtlenül elosztásra, hanem az is előfordulhat, hogy a jelölt innovációs képessége, hitelessége vagy saját táborán túlnyúló – győzelemhez számos választókerületben szükséges – támogatottságának meglétéről beszélhessünk. Mint 2014 is megmutatta, nagyon jó nyerési esélyű körzetek is elmehetnek egy rossz, kizárólag a pártok közvélemény-kutatási eredményeire tekintettel lehívott jelölt esetében is. Egy 2014-eshez hasonló összefogás esetén az országos lista hasonló személyi összeállítása is újratemmelheti a 2014-es fideszes kommunikációs kereteket, ennek minimalizálására a Párbeszéd Magyarországért (PM) szabad listás javaslata kockázatminimalizáló lehetőségnek bizonyulhat (Párbeszéd Magyarországért 2016).

A Republikon Intézet előválasztás koncepciója (Republikon Intézet 2015) mint tulajdonképpen a fenti jelenségek megelőzésének eszköze, részletesen ismerteti mindazokat az érveket, ami miatt olyan jelöltekkel lehet versenyképes a baloldal, akikkel az ellenzéki közösség a leginkább egyetérthet. Egyúttal cselekvő, aktív, kormányváltásban érdekelt ellenzék képe erősödne egy nyílt, demokratikus verseny révén, s ez az utóbbi években rezsimmel történő „kooperációs” keretbe szorult szereplőket kijebb hozhatja legitimációs válságukból, egyúttal olyan szervezeti frissítést vihetne véghez, ami ha reorganizációt még nem is eredményez, de működésbe hozná az érzékelhetően passzív alapszervezeti háttérzást.

Kétséges, hogy a civil és politikai szféra Republikon Intézet és PM által is tárgyalt és remélt együttműködésére sor kerülhetne, hiszen bár a részvételiség igénye folyamatosan fennáll a társadalmi szervezetek részéről, aligha szervezeti, hanem sokkal inkább egyéni kapcsolódásokról lenne szó. Mindenesetre az előválasztás a politikai tér kinyitásának egy intézményes és – szemben a 2010 utáni civil projektekkel – kevésbé spontán módja lenne.

Kivédhető ellenérvek az előválasztás kapcsán

Reflexióm további részében kevésbé az előválasztás mellett érvelnék, hiszen ezt mind a Republikon Intézet, mind a PM is elvégzi – és ahogyan az intézet egy további elemzésében (Republikon Intézet 2016) utal is rá, a technikai és megközelítésbeli különbségek ellenére is összeegyeztethető variációkról beszélünk –, hanem első körben arra az évrre reagálnék, ami a Fidesz hálózatának beavatkozására vonatkozik. Az NVI előtt lezajlott botrány következtében ugyanis ez bizonyulhat az egyik olyan állításnak, amely az előválasztás negligálása mellett szólna. Egyrészt kézenfekvő érv, hogy a kormányzópárt infrastruktúrájának és erőforrásainak egy részét a verseny manipulálására fordítaná, másrészt a PM információ-biztonsági javaslatai, illetve a pontos névjegyzék megléte – így aktív regisztrációs kampány szükségessége – egy érdemibb elmozdulás a demokratikusságot nem sértő, de a „hackereket” szűrő megoldás felé. Ennek tudatában önmagában az „illiberális” gyakorlatokkal való együttélés nem lehet érv az előválasztásról való lemondásra, hiszen ennek logikája, majd pedig a 2014 óta történt gyakorlatok tükrében akár a „free, but not fair” ellenzéki álláspont is felülírására kerülhetne egészen a választásokon történő részvétel megkérdőjelezéséig.

Az előválasztás és az idő kérdése egy további ellenérv lehet, azaz érvel(het) úgy politikus, hogy éppen 2014 tanította meg őt arra, hogy egy pár hónap nem elég a választásra, már most 2017 nyarára fel kell állnia a jelölti névsornak. Tény, hogy a beágyazottság-növelésre, illetve szervezeti aktivitásnövelésre- és csapatépítésre – a baloldali-liberális ellenzéknek ezt számos helyen a nulláról kell elkezdenie – pár hónap nem lesz elég, adatbázisok összeállíthatóak, az ismertség-növelés csak eleve helyi előélet esetén könnyítődik meg. A PM 2017 július végi megállapodást javasol az előválasztás részleteiről, és 2017 december közepéig zajló előválasztási kampányt. Ennek oka nyilván, hogy egyes pártok esetében még a potenciális jelöltek sincsenek meg, továbbá feladat a pártok belső világainak meggyőzése is, ezt követheti a szabályokról való megegyezés – mindez nyilván egy elhúzódó folyamat, és egy előválasztást politikailag aktív szakaszban kellene lebonyolítani. Viszont megfontolandó egy 2016 teléig lezáródó szabályegyeztetési folyamat javaslata, így pedig 2017 nyaráig lezáródó előválasztási folyamat. Tény, hogy ezt gyengíti a jelöltek hiánya, illetve a pártok részéről az előválasztás egyértelmű támogatása. Még az arról való érdemi gondolkodás szakaszában vagyunk, a baloldali-liberális pártok véleménye e tekintetben 2016 őszén lassan körvonalazódik.

Az előválasztás megrendezése katalizálhatja az egyes pártok miniszterelnök-jelölt keresését is. Kevésbé érv, hogy a potenciális jelöltek felmutatásával túlzottan korán tennék ki azokat a fideszes kommunikációs támadásnak és a negatív kampánynak. Az sokkal inkább látszik, hogy a pártoknak jelenleg sincsenek jelöltjeik, amely pártnak feltételezhetően van – Demokratikus Koalíció –, annak jelöltje pedig nem csak könnyen támadható, hanem egyúttal nem képes integrálni a baloldali-liberális, nem hogy a bizonytalan szavazókat. Az előválasztási folyamat

mindenképpen katalizálhatja az egyébként is szükséges miniszterelnök-jelölt választási kényszert, és versenyben léphet elő az a jelölt, akit bár a kormányzati kommunikáció támadni fog, viszont az előválasztás révén egy szélesebb körben elfogadott, ezáltal eséllyel legkevesebb támadható jegyet „felmutató” jelölt állhat elő.

Az előválasztás ellen jelentős érv, hogy kiélezi a baloldali-liberális oldal konfliktusait. Egyrészt az ismert és bírált pártközi koordináció esetére ez a lehetőség szintén fennáll, sőt valószínűsíthető – 2014 óta több belbaloldali (köz)politikai vita volt, mint 2010-2014 között –, másrészt a különböző politikai víziók és viták moderált keretben történő kifejtésének terepe lehet egy előválasztási kampány. A baloldal (köz)politikai sokszínűségét és különbözőségeit, a magyarországi helyzetre vonatkozó reflexiók heterogenitását és a választók felé történő kommunikálását elősegítheti egy előválasztási kampányszituáció, megnehezítve ezzel az összemosásban érdekelt kormányzati kommunikáció lehetőségét.

Előválasztás ellen szokott úgy érvelni baloldali-liberális politikus, hogy a kormányváltó preferenciával bíró állampolgárok – különösen a baloldalon – „összefogást” akarnak. Az előválasztás nem zárja ki a legszorosabb összefogás lehetőségét, annak „csak” a minőségi, esélyt maximalizáló módjának kereteit teremti meg, enélkül valószínűsíthetően a 2014-es megállapodási mód és kudarcai ismétlődnek meg. Emellett „az emberek összefogást akarnak” még igaz állítás is lehet, azonban már a fentebb Medián kutatásból is kiolvasható volt, hogy ez minőségi és nem mennyiségi értelemben, másrészt az, hogy az emberek közös listában, közös jelöltben gondolkodnak, az nem bizonyított állítás, és 2014-ben is annak túlzott mértékű elfogadása (hite, továbbá leginkább a DK felől érkező politikai nyomásgyakorlása) volt az egyik ok, ami a nem várt nagyságú kudarcot eredményezte.

Összegzés

Az előválasztás kapcsán természetesen kétségek is merülnek fel, úgymint a javaslatok mindegyike foglalkozik a finanszírozás kérdésével, azt illetően leginkább várakozásokról, mintsem valós, tervezhető ötletekről beszélünk, ahogyan kérdéses, hogy ismerve a baloldali-liberális tábor belső konfliktusait, a helyi ütközéseket, a lokális „rossz szomszédsági viszonyokat”, úgy támogatnák-e egymás jelöltjeit abban az esetben, ha másik párt jelöltje nyer. Ez azonban előválasztás nélkül is fennáll.

Az előválasztás nem csodafegyver, önmagában nem attól kell a választási győzelmet remélni. Arra viszont alkalmas, hogy maximalizálja annak lehetőségét, hogy a helyben vagy miniszterelnöki szinten a legversenyképesebb, a PM listára vonatkozó javaslatát elfogadva, a láthatóság terén is legvonzóbb jelöltek reprezentálják a baloldali-liberális oldalt. A fentiekben nem csak az volt a célom, hogy illusztráljam, hogy az előválasztás nélkül a néhány ismertett jelenség – az érintett pártok kormányváltó szándékaik ellenére – ismét fennállhat, hanem hogy az ellenérvek leginkább pártpolitikai, mintsem megalapozott motivációira is rávilágítsák. Aki át mond, mondjon bét is alapon, aki az előválasztás ötletét elveti, annak úgy kell azt tennie, hogy akár a fenti, akár a 2014-es további pártközi koordinációs kudarcokra, a 2014-esnél jobb, és a 2018-as kihívásokhoz igazított, kormány- vagy rezsinváltás felé mutató javaslattal is élnie kell.

2016 őszén ilyenről nem tudunk. Mindebből nem következik, hogy az előválasztásnak nélküli győzelemnek ne lenne alternatívája, azt azonban igen, hogy az leginkább a kormányzati politika (úgy mint egy jelentős botrány, „illiberális pillanat”) vagy egy külső sokk által idéződhet elő, mintsem aktív ellenzéki cselekvés révén.

Hivatkozott irodalom

Böcskei Balázs (szerk.) [2014]: *Padlóról padlóra. Magyar baloldal 2010-2014*. L'Harmattan.

Dobos Gábor – Kurtán Sándor – Várnagy Réka (2015): A jelöltválasztási folyamat a választási rendszer reformja előtt és után. In: Ilonszki Gabriella (szerk.): *Pártok, jelöltek, képviselők*. Szabad Kéz, 120-137.

Enyedi Zsolt – Fábián Zoltán – Tardos Róbert (2014): Pártok és szavazók, 2002-2014. In: Kolosi Tamás – Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Riport 2014*. Tárki, 532-557.

IDEA (2014): Kormányváltó közös jelöltek voksrangsora – az Együtt-PM jobban teljesített. *ideaintezet.blog.hu*, 2014. 04. 18.

Elérhető:

http://ideaintezet.blog.hu/2014/04/18/kormanyvalto_kozos_jeloltek_voksrangsora_az_egyutt-pm_jobban_teljesített

Medián (2013): *Lendületben a Fidesz*. 2013. október 30.

Elérhető: <http://www.median.hu/printcikk.ivy?artid=aa1da5a0-e054-4ffb-8e6f-784e318108e1>.

Párbeszéd Magyarországért (2016): *A Párbeszéd Magyarországért előválasztási koncepciója*.

Elérhető: <https://parbeszedmagyarorszagert.hu/hu/hir/parbeszed-magyarorszagert-elovalasztasi-koncepcioja>

Republikon Intézet (2015): *A Republikon Intézet előválasztási javaslata*.

Elérhető: http://republikon.hu/media/20968/republikon_elovalasztasi-javaslat.pdf

Republikon Intézet (2016): *Variációk egy témára. Előválasztás 2017*.

Elérhető: http://republikon.hu/media/38223/republikon_elovalasztasi-javaslatok_variaciok.pdf

Róbert Péter – Papp Zsófia (2012): Kritikus választás. Pártos elkötelezettség és szavazói viselkedés a 2010-es országgyűlési választáson. In: Boda Zsolt – Körösi András (szerk.): *Van irány? Trendek a magyar politikában*. Új Mandátum, 41-64.

Sebők Miklós (2014): Egy névtelen kampány (ami hozott, és nem vitt): In: Böcskei Balázs (szerk.): *Padlóról padlóra. Magyar baloldal 2010-2014*. L'Harmattan, 33-43.